

Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»	Шифр документа	КЗ «ППФК»
Пріоритети щодо змісту та структури сучасної освіти в умовах трансформаційних змін І міжвузівська науково-практична інтернет-конференція	сторінка	11 з 139

2. Коваль Л., Петрик К. Інтерактивна навчальна взаємодія в координатах розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи: монографія. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 266 с.

3. Науковий простір академіка Олександри Савченко / за ред. Я.П.Кодлюк. Київ: Богданова А.М., 2012. 312 с.

4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упор. В.Бахрушин, Є.Ніколаєв. Київ: Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні. 2019. 41 с.

Марина КОНОНОВА,

докт. пед. наук, канд. психол. наук,

доцентка кафедри психології

*Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г.Короленка*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ МЕТОДОМ АКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ

Анотація. У статті розглянуто можливості методу активного соціально-психологічного пізнання в контексті сучасних особистісно орієнтованих освітніх технологій щодо формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців.

Важлива роль у процесі становлення і розвитку творчої, активної особистості, з чітко вираженою суб'єктної позицією належить вчителям початкової освіти, професійна підготовка яких вимагає постійної модифікації, пошуку нових підходів, педагогічних технологій, прийомів та засобів у роботі з дітьми.

Зміст підготовки вчителів має накладатися на їх індивідуальні особливості, формувати і розвивати окремі риси, якості особистості. Тому нових підходів потребують й завдання формування професійних якостей студентів педагогічних спеціальностей.

Для аналізу діяльності фахівця педагогічної спеціальності можна виокремити такі її сторони, як професійна діяльність, професійне спілкування, особистість професіонала і результати його праці. Показники зазначених сторін виступають у вигляді об'єктивно необхідних знань, навичок й умінь,

Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»	Шифр документа	КЗ «ППФК»
Пріоритети щодо змісту та структури сучасної освіти в умовах трансформаційних змін І міжвузівська науково-практична інтернет-конференція	сторінка	12 з 139

компетенцій, психологічних особливостей (якостей), позицій й акмеологічних інваріантів.

Аналітичний огляд наукової психолого-педагогічної літератури з питань професійного розвитку майбутніх фахівців (Г.Балл, І.Бех, Н.Бітянова, С.Максименко, В.Рибалка, Л.Хомич, Т.Яценко та ін.) дозволяє стверджувати, що в основі сучасної освітньої парадигми підготовки майбутніх педагогів лежить ідея, що вчитель у європейському вимірі розглядається як самоорганізуючий суб'єкт, наділений низкою якостей, основною з-поміж яких є інтегративна активність, що передбачає діяльну позицію особистості в усіх її проявах, урахування творчості; спрямованість як динамічну ієрархію смислоутворюючих цінностей і мотивів, які складають мотиваційну сферу особистості; здатність до рефлексії; відповідальність і самостійність; відкритість для новацій та партнерства в діалозі з учнем

Метою статті є визначення ролі методу активного соціально-психологічного пізнання у формуванні професійних якостей майбутніх вчителів початкової освіти у контексті сучасного стану дослідження проблеми професійного розвитку фахівців педагогічних спеціальностей.

По-перше, необхідно зазначити, що провідною низкою у підготовці до роботи та у формуванні професійних якостей вчителів є спрямованість на психологічну готовність майбутніх фахівців до роботи з дітьми. Основою психологічної готовності є моральні якості та психологічні можливості. Не випадково Януш Корчак нагадував, що педагог повинен піднятися до духовного світу дитини, а не опуститися до нього.

Тож, здатність легко встановлювати контакти з учнями та їх батьками, комунікабельність, доброзичливість, спостережливість, емоційна стабільність, енергійність, розвинута емпатія, рефлексія, сповненість оптимістичного професіоналізму – ті риси та якості, які мають бути обов'язковою складовою особистості вчителя початкових класів.

По-друге, важливим є те, які завдання поставив перед собою майбутній фахівець у процесі навчання. Останнє потребує нових технологій професійно-педагогічної підготовки, орієнтованих на модифікацію суб'єктивного простору майбутніх спеціалістів, їхнього внутрішнього «я» через формування механізмів педагогічної рефлексії, професійного самоаналізу та саморегуляції. Фахівець початкової освіти – не тільки професійно спрямована система, а й система, що саморегулюється. Це виявляється у відчутті й усвідомленні «професійного «я», що включає в себе: образи «я» («я» в минулому, «я» в теперішньому, «я» в майбутньому), «Я-концепцію» [1].

Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»	Шифр документа	КЗ «ППФК»
Пріоритети щодо змісту та структури сучасної освіти в умовах трансформаційних змін І міжвузівська науково-практична інтернет-конференція	сторінка	13 з 139

Самоспостереження та адекватна самооцінка – важливі складові самовизначення вчителя. Аналізуючи складові своєї особистості, фахівець відкриває нові обрії і в стосунках зі значущими іншими людьми, і у професійній діяльності, і у майбутній самореалізації.

Крім цього, невід’ємною частиною є самовиховання особистості професіонала, яке має дві основні складові – високий рівень самоконтролю та постійне самовдосконалення. Як стверджує Т.Яценко, самопізнання і самокорекція є необхідними передумовами у підготовці особистості до професійної взаємодії [2].

Означені складові навчання та професійного і особистісного розвитку реалізуються, зокрема, через активні методи, які позначаються як освітні технології. Це зумовлено необхідністю розвивати у студентів уміння працювати як самостійно, так і в групі, здатність застосовувати отримані знання на практиці, уміння планувати зміст своєї діяльності.

Педагогічні і психологічні дослідження порівняльної ефективності різних технологій навчання і корекції показують різну ефективність конкретних інноваційних підходів, що зумовлюють комплексний психолого-педагогічний аналіз теорії і практики навчальних, виховних і корекційних технологій.

Вивчаючи активні методи навчання і солідаризуючись з дослідниками (В.Бондар, О.Максименко, О.Солодухова, Л.Фомічова, Т.Яценко та ін.), виокремлюємо авторський метод активного соціально-психологічного пізнання (АСПП), розроблений академіком НАПН України Т.Яценко у ракурсі психодинамічної теорії. АСПП являє собою цілісну психолого-педагогічну систему, спрямовану на глибинне пізнання особистості [2], що сприяє розширенню самосвідомості суб’єкта навчання.

Використання поняття «активне» означає, що у ході навчання суб’єкт задіяний цілісно як особистість через актуалізацію попереднього досвіду спілкування, вербальних і невербальних засобів самовираження, власного особистісного потенціалу. Все це створює у суб’єкта особливий стан активності, що виявляється у підвищенні сенситивності відносно себе та іншої людини. Використання терміну «психологічне» обумовлене забезпеченням індивідуалізованого ефекту навчання шляхом процесуальної психодіагностики особистісних труднощів спілкування. У назві активне соціально-психологічне пізнання підкреслюється також соціальний аспект навчання, оскільки воно відбувається в групі і за допомогою групи, а основним його змістом є взаємовідносини між учасниками групового процесу в ситуації «тут і зараз», динаміка означеної взаємодії.

Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»	Шифр документа	КЗ «ППФК»
Пріоритети щодо змісту та структури сучасної освіти в умовах трансформаційних змін І міжвузівська науково-практична інтернет-конференція	сторінка	14 з 139

Обґрунтовуючи групову практику активного соціально-психологічного пізнання як прогресивне «навчання», Т.С. Яценко виокремлює такі його особливості: відносини між керівником та учасниками навчання будуються на основі співробітництва; повна єдність змістової та процесуальної сторони навчання; об'єктом уваги учасників навчання є не тільки результати певного процесу, а і його динаміка; ефективність навчання визначається не лише засвоєнням нових знань, а й оволодінням процесом і методом їх пізнання, що здійснюється шляхом створення проблемної ситуації та мислення суб'єкта, вирішення якої призводить до відкриття нового, раніше не усвідомлюваного, але особистісно значущого матеріалу [2].

Показово, що традиційне навчання передбачає взаємозв'язок між окремими навчальними одиницями (тема, розділ), циклами. При цьому все ж таки знання мають більш автономний характер. Відмінність АСПП від традиційного навчання полягає в організації самого процесу взаємодії між педагогом і суб'єктом навчання. Керівник групи «навчає» власною поведінкою на засадах принципу рівності, на відміну від традиційної ролі викладача (учителя), який «передає» знання студентам/учням.

Тож, активне соціально-психологічне пізнання сприяє розвитку здібності до рефлексії, що розширює межі пізнання, посуває суб'єкта навчально-виховного процесу до самовдосконалення.

Висновки. Цикл робіт науково-дослідницького та навчально-методичного характеру з проблем фахової підготовки засвідчує позитивний вплив на особистісні зміни майбутнього фахівця педагогічної сфери (в разі проходження ним діагностико-корекційного процесу в групі АСПП) в аспекті гармонізації його внутрішнього світу, що сприяє оптимізації їхньої практичної діяльності. Ці зміни можна виокремити в трьох ракурсах: загально-особистісні; індивідуалізовані та особистісно-професійні. Вважаємо, що дослідження психологічних особливостей майбутніх вчителів початкової освіти у процесі АСПП є перспективним у напрямку формування їх професійних якостей.

Список використаних джерел та літератури

1. Кононова М. М. Формування професійного світогляду майбутніх спеціалістів корекційної освіти у процесі активного соціально-психологічного пізнання. Вісник післядипломної освіти, 11 (24). 2014. С. 264-271.
2. Яценко Т.С., Бондар В.І., Євтушенко І.В., Кононова М.М., Максименко О.Г. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта. Київ: НПУ імені М.Драгоманова. 2015. 280 с.